

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه معصومیه (سلام الله علیها) شهرضا

موضوع:

مطالعه نقش زن در جامعه از منظر مبانی ارزشی

استاد راهنما:

جناب آقای اسماعیل خان احمدی

تهیه و تنظیم:

منیره مصلحی

تابستان ۱۳۹۲

ت □ □ □ ش □ □ □ کر و قدردانی:
از همه عزیزان □ □ □ □ ی □ □ □ □ که
اینجان □ □ □ ب را در تدوین این رساله یاری
نمودند، خصوصاً پدر و مادرم، همسر و جناب آقای
اسماعیل خان احمدی که دلسوزانه مرا یاری نمودند؛
ت □ □ □ ش □ □ □ □ کر می‌نمایم.
همچنین از مدیری □ □ □ □ ت و اساتید محترم
حوزه‌ی علمیه معصومیّه (س) شهرضا به ویژه خانم
فخّار، ت □ □ □ □ ق □ □ □ دیر و
ت □ □ □ ش □ □ □ □ کر می‌کنم.
تلاش خالصانه‌ی این عزیزان را ارج می‌نهم و بر
ایشان آرزوی موفق □ □ یت می‌کنم.

ت □ □ □ □ قدیم به:

پی □ □ □ ش □ □ گاه بزرگ زن عالم وجود و

ن □ □ قش □ □ □ □ آفرین جهان، «حضرت

صدیقه طاهره، فاطمه زهرا (س)» بزرگ بانویی که

همیشه در جامعه و صحنه‌های سیاسی، اجتماعی در
دفاع از ولایت و امامت حضور مؤثر و فعال داشت.

و به پی □ □ ش □ □ گاه تالی‌تلو آن حضرت، «زینب

کبری (س)» و یگانه ذریّه‌ی معصوم فاطمه زهرا

(س)، «حضرت مهدی (عج)» که جهان را مصداق

«بِرَثْهَا عِبَادِی الصَّالِحُونَ» قرار خواهد داد.

و به امید اصلاح جهان با وراثت صالحان.

چکیده

این تحقیق با عنوان «مطالعه نقش زن در جامعه از منظر مبانی ارزشی» و متأثر از چند مسئله: از یک سو متأثر از افراط و تفریط هایی در برخورد با این موضوع است. از سوی دیگر متأثر از تکلیفی است که طلاب علوم دینی در حوزه های علوم انسانی خصوصاً در این حوزه برعهده دارند. و از سویی متأثر از شیخون، تهاجم و ناتوی فرهنگی دشمنان در چنده دهه گذشته علیه انقلاب اسلامی است. از سویی متأثر از پیچیدگی شرایط، فراوانی متغیرها، تنوع تهدیدات، وجود چالشهای (فرا منطقه ای، منطقه ای و داخلی) در این حوزه از جمله گرایش وهابیت و تفکرات الحادی طالبان در برخورد با زنان جامعه اسلامی است و نهایتاً متأثر از بیداری اسلامی و گرایش جهانیان به انقلاب اسلامی به منظور ارائه الگوی مناسب و کارآمد در این حوزه به زنان عالم می باشد.

نوشتار حاضر در نظر دارد با توجه به توصیه های مبنایی (آیات و روایات) سخن حضرت امام (ره) که فرمودند: «ما مفتخریم که بانوان، زنان، پیر و جوان، خرد و کلان، در صحنه های فرهنگی، اقتصادی، و نظامی حاضر و همدوش مردان، یا بهتر از آنان در راه تعالی اسلام و مقاصد قرآن کریم فعالیت دارند» در این نوشتار سعی بر این است که با مطالعه اکتشافی در مبانی ارزشی بیانات حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری و سایر منابع مربوط به موضوع علاوه بر تعیین نقش ها و شاخص های هر نقش، مهمترین نقش و شاخص هر نقش را معرفی نماید.

نوشتار حاضر که نتیجه یک طرح توصیفی - استنتاجی و از حیث رویکرد و طبقه بندی روش متکی به روش پژوهشی است؛ از حیث هدف، تحقیقی کاربردی؛ از حیث سطح تحلیل، بر خوردار از ماهیتی کتابخانه ای می باشد. داده های مورد نیاز از راه مطالعات کتابخانه ای و با استفاده از ابزار فیش، گردآوری شده است.

در فرایند تحقیق در نظر است به سؤال اصلی تحقیق که عبارتند از: از منظر مبانی ارزشی در جامعه اسلامی زن برخوردار از چه نقش هایی است؟ پاسخی مستدل ارائه شود. در راستای جمع آوری اطلاعات پیرامون سؤال اصلی با توجه نگرش جامع و کامل دین مبین اسلام به زن و جایگاه او در جامعه شش سؤال فرعی مطرح گردید. در پایان با توجه به تأیید فرضیات و تبیین نقش شاخص ها از منظر مبانی ارزشی پیشنهاداتی در خصوص نهادینه شده نتایج ارائه گردید.

واماواژه های کلیدی تحقیق عبارتند از:

سیاست، فرهنگ، اجتماع، اقتصاد، دفاع، مدیریت.

۵-۲) ظرفیت عمق بخشی خارجی:

بر اساس نقشی که اسلام برای زن در حوزه سیاسی در ابعاد مختلف متصور است؛ که پیرامون این نقش ۱۳ سند از مبانی ارزشی احصاء گردید؛ محقق براین باور است که با نهادینه شدن این نقش زن در نظام سیاسی اسلام؛ بهترین ظرفیت عمق بخشی خارجی شکل خواهد گرفت.

فصل سوم: پیشنهادات

ارائه پیشنهاد پیرامون نهادین شدن نتایج تحقیق بخش مهم دیگر هر پژوهش علمی است؛ لذا صاحب نظران این حوزه براین باورند که: کار تحقیقی باید همیشه با اجتهاد و اظهار نظر توأم باشد و محقق در پایان کار براساس مطالعات انجام شده به طور قاطع نظر خود را در باره موضوع اعلام دارد تا به گسترش دامنه معرفتی علم و یافته‌های موجود کمک نماید. در غیر این صورت، تحقیق از ارزش علمی بالائی بر خوردار نبوده و اعتبار علمی زیادی نخواهد داشت. این فرآیند، از طریق تازه‌آفرینی تحقیقات علمی باعث غنی شدن و تقویت ادبیات یک حوزه علمی می‌شود و در یک حرکت جمعی هماهنگ قلمرو معرفتی انسان را توسعه می‌دهد. (حافظ‌نیا، ۱۳۸۱: ۲۲۱). نظر به نگاه جامع و کاملی که دین مبین اسلام نسبت به سایر ادیان الهی و مکاتب مادی به جایگاه زن و نقش او در فعالیتهای اجتماعی دارد، در راستای نهادینه شدن این کارکردها در جامعه جهت تأمین سعادت فرد و جامعه در مبانی ارزشی (ایات و روایات) و کلام بزرگان دستورالعمل‌هایی جهت نهادینه شدن این کارکردها ارائه شده است؛ که در این فصل از نوشتار با استعانت از خداوند متعال و نظر به بضاعت علمی محقق و محدودیت نوشتار در خصوص نهادینه شدن این کارکردها پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می‌شود:

پیشنهاد به دولت:

۱- دولت می‌تواند از طریق وسایل ارتباط جمعی و اعزام مبلغ به نقاط دور و نزدیک، قیام به زنده نگه داشتن نقش زنان در جامعه (با بیان لزوم حضور زنان در بعضی مشاغل اعم از پزشکی... و لزوم رعایت موازین شرعی در حین انجام وظیفه) نمایند.

۲- با توجه به این بخش از فرمایشات رهبر معظم انقلاب اسلامی که می‌فرمایند: «... باید در صدا و سیما به گونه‌ای با مقوله زن برخورد شود که کرامت و شأن خانوادگی او به درستی در جامعه تبیین شود...» (بانکی پور فرد، ۱۳۸۱: ۳۶۴) دولت باید فیلم و تئاتر، کتاب، مجله، پوسترها، روزنامه‌ها، کتب درسی، برنامه‌های، رادیو و تلویزیون را زیر نظر افرادی آگاه و شرافتمند قرار دهد تا آنها بر آن نظارت داشته باشند

و از هرگونه موضوعی که مخالف حضور زن در جامعه است؛ جلوگیری نماید. همانطور که مقام معظم رهبری در این باره می فرمایند:

۳- در حکومت اسلامی، باید فرهنگ اسلام تبیین شده و در همه سازمان ها و در جامعه به اجرا در آید و این خود به تقویت نقش ها و کارکردهای زنان در جامعه کمک میکند.

۴- دولت می تواند در زمینه استخدام، اولویتهایی قائل شود و برای زنانی که داوطلب خدمت در کار دولت هستند؛ شرط عفاف و حجاب را عرضه نماید و افراد واجد شرایط را مقدم بدارد.

پیشنهاد به زنان:

۱- زنان لازم است با آویزه قرار دادن پیام امام خمینی^(ره) که فرموده اند: «... از دامن زن، مرد به معراج می رود» وظیفه، جایگاه و شأن خود را در جامعه حفظ نمایند.

۲- زنان باید به نقش و حضور خود در جامعه بهاء دهند و بدانند که حضورشان در برخی مشاغل (مانند پزشکی) با حفظ موازین شرعی لازم و ضروری است.

منابع:

- ۱- قرآن کریم، ۱۳۷۸، ترجمه الهی قمشهای، قم.
- ۲- نهج البلاغه، محمددشتی، ۱۳۸۲، مؤسسه تحقیقاتی امیرالمؤمنین، قم.
- ۳- ابن حنبل، احمد، ۱۴۰۹ق، مسند، دارالکتب العلمیه، بیروت.
- ۴- ابن کثیر، ابوالفداء اسماعیل، ۱۴۰۹ق، تفسیرالقرآن العظیم، دارالمعرفه، بیروت.
- ۵- بابازاده، علی اکبر، ۱۳۸۵، سیری در سیره حضرت زهرا، انتشارات هاجر، قم.
- ۶- بانکی پورفرد، امیرحسین، ۱۳۸۱، آئینه زن (مجموعه سخنان مقام معظم رهبری)، انتشارات کتاب طه، قم.
- ۷- بخاری، محمدبن اسماعیل، ۱۴۰۱ق، صحیح البخاری، دارالفکر، بیروت.
- ۸- جعفری، محمد تقی، ۱۳۷۴، فرهنگ پیرو، فرهنگ پیشرو، بی نا، تهران.
- ۹- جلیلی، محمد رضا، ۱۳۸۳، جایگاه زن در خانواده و اجتماع در اسلام و یهود، انتشارات دستان، تهران.
- ۱۰- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۷۴، زن در آئینه جلال و جمال، بی نا، تهران.
- ۱۱- حافظ نیا، محمدرضا، ۱۳۸۹، روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، تهران.
- ۱۲- حافظ نیا، محمدرضا، ۱۳۸۱، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، تهران.
- ۱۳- دورانت، ویل، ۱۳۷۵، تاریخ تمدن شرق، انتشارات علمی و فرهنگی، تهران.
- ۱۴- دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغت نامه، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، تهران.
- ۱۵- رشیدرضا، محمد، ۱۴۱۰، تفسیر المنار، دارالفکر، بیروت.
- ۱۶- زمخشری، جارالله محمودبن عمر، (بی تا) الکشاف، دارالمعرفه، بیروت.
- ۱۷- سباعی، مصطفی، ۱۴۰۴ق، البراهین الفقه والقانون، المکتب الاسلامی، بیروت.
- ۱۸- سباعی، مصطفی، ۱۴۰۴ق، المراه بین الفقه و القانون؛ المکتب الاسلامی بیروت.
- ۱۹- سرخسی، محمدبنابی سهل، ۱۴۰۶ق، المبسوط، دارالمعرفه، بیروت.
- ۲۰- سرمد، زهره و همکاران، ۱۳۷۶، روشهای تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگاه، تهران.
- ۲۱- صافی، احمد، ۱۳۸۸، مدیریت و اقتصاد خانواده، انجمن اولیاء و مربیان.
- ۲۲- طوسی، محمدبن حسن، ۱۴۱۳ق، الخلاف (درمجموعه سلسله الینایع الفقیه) مؤسسه فقه الشیعه، بیروت.
- ۲۳- عسگری، سید مرتضی، ۱۳۸۹، سقیفه، بررسی نحوه شکل گیری حکومت پس از رحلت پیامبر (ص) انتشارات علامه عسگری، تهران.
- ۲۴- عمید، حسن، ۱۳۷۷، فرهنگ فارسی، چاپ دهم، انتشارات امیر کبیر، تهران.

- ۲۵- فیض الاسلام سید علی نقی، ۱۳۶۵ه.ش، شرح نهج البلاغه، انتشارات فقیه، قم.
- ۲۶- قطب، سید، ۱۴۱۲ ق، السلام و مشکلات الحضاره، دارالشروق، القاهرة.
- ۲۷- کاشانی، ابوبکر بن مسعود، ۱۴۰۹ق، بدائع الصنائع فی ترتیب الشرائع، المكتبة الحبیبه، پاکستان.
- ۲۸- محمدی ری شهری (بی تا)، اخلاق مدیریت در اسلام، مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی، تهران.
- ۲۹- معین، محمد، ۱۳۸۸، فرهنگ فارسی، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، تهران.
- ۳۰- مودودی، ابوالاعلی، (بی تا) الحجاب، داراحیاء التراث العربی، بیروت.
- ۳۱- مهریزی، مهدی، (۱۳۷۷)، زن، بی نا، قم.
- ۳۲- نصرتی علی اصغر، (۱۳۸۳)، نظام سیاسی در اسلام، انتشارات نشر هاجر وابسته به مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، قم.
- ۳۳- ولایتی، علی اکبر، ۱۳۸۴، فرهنگ و تمدن اسلامی، دفتر نشر معارف اسلامی، تهران.
- ۳۴- هومن، حیدر علی، ۱۳۸۴، اطلاعات جمعیت، انتشارت دانشگاه علوم انتظامی، تهران.
- ۳۵- پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۳، نگاهی نو به جریان عاشورا، بی نا، قم.
- ۳۶- جمعی از خواهران طلبه، (۱۳۷۹)، زن از دیدگاه ادیان و مکاتب، انتشارات.....، قم.
- ۳۷- دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، ۱۳۸۵، ره توشه راهیان نور، بوستان کتاب، قم.
- ۳۸- دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸، ره توشه راهیان نور، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، قم.
- ۳۹- دفتر مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵، حوزه و روحانیت، سازمان تبلیغات اسلامی، ج اول، تهران.
- ۴۰- دفتر مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵، حوزه و روحانیت، سازمان تبلیغات اسلامی، ج دوم، تهران.
- ۴۱- طرقی، مجید، ۱۳۸۴، درسنامه روش تحقیق، مرکز نشر هاجر، قم.
- ۴۲- فتاحی زاده، فتحیه، ۱۳۸۶، زن در تاریخ و اندیشه اسلامی، مؤسسه بوستان کتاب، قم.
- ۴۳- کاکس، هاروی، مترجم: سلیمانی اردستانی، عبدالرحیم، ۱۳۷۸، مسیحیت، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، قم.
- ۴۴- مجلسی، محمد باقر، ۱۴۰۳، بحار الانوار، مؤسسه الوفاء، بیروت.
- ۴۵- مرکز مطالعات نیروی مقاومت بسیج، (بی تا)، پرتو خورشید در دفاع، معاونت انتشارات و تبلیغات، تهران.
- ۴۶- مرکز مطالعات نیروی مقاومت بسیج، (بی تا)، نقش زن در دفاع، معاونت انتشارات و تبلیغات، تهران.
- ۴۷- نجفی، محمدحسن، (بی تا) جواهر الکلام؛ داراحیاء التراث العربی، بیروت.

- ۴۸- نورحسین فتیده، طاهره، (۱۳۷۹)، **حقوق زن در قرآن و عهدین**، فرهنگ گستر، تهران.
- ۴۹- ورنر منسکی، معشوق ابن علی، پگی مورگان، کلای ولاتون، ترور شاتون ۱۳۷۸ **اخلاق در شش دین جهان**، ترجمه محمد حسین وقار، انتشارات اطلاعات، تهران.
- ۵۰- هولم، جین و جان بوکر، ۱۳۸۴، **«زن در ادیان بزرگ جهان»**، چاپ ونشربین الملل وابسته به انتشارات بین الملل، تهران.
- مقالات:
- محمدیانی، ملینا، «زن»، از ادیان و مکاتب مختلف، بی تا، بی جا، سایت مرکز علمی پژوهشی مطالعات زنان.
- یشایایی، مرجان، بهرامی، توران، صلیبی، ژانست، مهریزی، مهدی، اکونومیست، ایران، «هویت زن در ادیان»، بی تا، بی جا.
- پایان نامه ها:
- ۱- آساره، ماجده، ۱۳۷۹، «بررسی فعالیت اجتماعی زنان از دیدگاه قرآن» آقای تبرائیان، پایان نامه کارشناسی ارشد. (www.hazeh.net)
- ۲- روزبهرانی، مهین، ۱۳۸۵، «اشتغال زنان از منظر قرآن و حدیث» آقای نکونام، پایان نامه کارشناسی ارشد. (www.hadith.net)
- ۳- سلیمی، معصومه ۱۳۹۱، خانم احمدی طائفه، پایان نامه سطح دو. (www.fatemie.com)
- ۴- صادقی زفره، حسن، ۱۳۸۶، «معاشرت زنان و مردان از دیدگاه قرآن و عترت (علیهم السلام)» آقای علی دوست، پایان نامه کارشناسی ارشد. (www.hadith.net)
- ۵- صفری، فاطمه، ۱۳۶۹، «مدل اجتماعی پایگاه و نقش زن مسلمان در جامعه اسلامی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)» پایان نامه کارشناسی ارشد. (www.hazeh.net)
- ۶- عبدی، اکرم، ۱۳۸۵، «زن و اشتغال و تأثیر آن بر تکامل جامعه» خانم روشن منش، پایان نامه سطح دو. (www.hazeh.net)
- ۷- کوچکی، مرضیه، ۱۳۸۷، «مطالعه نقش زنان در قیام عاشورا» آقای خان احمدی، پایان نامه سطح دو.